

GÅNGJÄRN

Underhåll

Liksom alla konstruktioner med rörliga delar kräver gångjärn ett visst mått av underhåll för att fungera oklanderligt under hela sin brukstid. Underhållsbehovet är beroende bland annat av öppningsfrekvens, belastning och miljö.

Underhållet består av:

- Översyn
- Rengöring
- Smörjning

Översyn

Översyn av gångjärn ska ske med jämna intervaller. Dessa bestäms av öppningsfrekvens och belastning. Minst en gång om året bör man kontrollera:

- Funktion
- Smörjbehov
- Eventuella lösa skruvar

Detta kan ske i samband med översyn och kontroll av lås, dörrstängare, tätninglistor, glas, kitt och målning.

Rengöring

Då gångjärn slits bildas ett svart fint damm som sprids runt lagringsstället. Det hamnar ofta även på karm och dörr/fönster/skåplucka. Bästa sättet att undvika det svarta dammet är att hålla gångjärnen väl smorda.

Funktion

Gångjärn ska löpa lätt, får inte vara skadade och ska sitta ordentligt fast i karm och dörr. Dörren ska kunna stängas utan att den tar i karm eller tröskel. Skadade eller utslitna gångjärn ersätts med nya. Lösa skruvar dras fast. Lösa gångjärn försämrar dörrens funktion, ökar gångjärnsslitage och underlättar inbrottsförsök. Skruvar i nyinstallerade dörrar, måste alltid efterdras efter några månader när träet i karm och dörr har torkat.

Vid behov justeras gångjärnen enligt nedan. Före justering måste orsaken till justeringsbehovet nogg analyseras. Det är vår erfarenhet att gångjärnen många gånger får bära skulden för att en dörr fungerar dåligt när den verkliga orsaken är slarvigt monterad karm eller sättningar i huset. Det hjälper t.ex. föga att justera gångjärnen på en tung dörr, när karmen inte sitter fast i väggen.

Kontrollera följande punkter innan gångjärnen justeras:

- Sitter karmen i lod?
- Stämmer karmens diagonalmått?
- Är karmsidan rak i falsen (buktar inte inåt eller utåt)?
- Stämmer karmfalsbredden?
- Är karmfalsbredden konstant på olika höjd?
- Är karmsidan fri från skevhet?
- Sitter karmen ordentligt fast i väggen?
- Är väggen/väggregeln tillräckligt stabil för att "hålla i" karmen?
- Är karmen så monterad att den inte kan vrida sig?
- Sitter gångjärnen fast i karm och dörr?
- Är dörrbladet rätvinkligt och plant?

Justera inte gångjärnen förrän alla ovanstående frågor kan besvaras med **JA**.

Det är en god regel att justera karmarna strax före garantibesiktningen, när huset har torkat och satt sig.

GÅNGJÄRN

Underhåll

Smörjning

För smörjning av gångjärn ska vattenfritt mineralsmörjfett eller syntetiskt smörjfett användas. Olja ska inte användas annat än i de fall då fett absolut inte låter sig appliceras. Det är viktigt att rätt fett används, eftersom yttrycken i framförallt tappbärande gångjärn kan bli mycket höga.

Smörjning av tappbärande lyftgångjärn

Som regel ska samtliga lyftgångjärn alltid smörjas då dörren/fönstret hängs på plats, och ska sedan behovsmörjas. Smörjning sker enklast genom brickinkastet. Dörren lyfts någon centimeter och fett införs. Genom att lyfta och sänka dörren några gånger och sedan svänga dörren till full öppning sprids fettet över hela kontaktytan. Använd en fotmanövrerad dörr- eller skivlyftare då dörren lyfts, så går arbetet fort och enkelt.

Äldre tappbärande gångjärn utan brickinkast måste smörjas genom att dörren/fönstret lyfts av och fett införs i knorran eller på tappen. Det är viktigt att fettet också appliceras på tappens ovansida.

Gångjärn som saknar brickinkast smörjs antingen som ett äldre tappbärande gångjärn eller med dörren kvarhängande genom att ställskruven för höjdjustering skruvas ur helt och hållet, fett förs ner i skruvens ställe och skruven dras åter i. Fettet dras då ner i knorran till glidytorerna.

Enkla lyftgångjärn (ej tappbärande) ska smörjas då dörren/fönstret hängs på plats och ska sedan behovsmörjas. De smörjs på samma sätt som tappbärande gångjärn. Se till att kontaktytan mellan över- och underdel smörjs väl. Efter smörjning torkas fett, som hamnar på gångjärnets utsida, bort med en torr trasa.

Smörjning av koppelgångjärn, kant- och ledgångjärn

Tyvärr kan fett inte fås in till smörjstället varför en ej för tunnflytande maskinolja måste användas. Överflödiga olja torkas av efteråt. Symaskinsolja är för tunn och ska inte användas.

Smörjning av fjädergångjärn

Fjädergångjärn måste i allmänhet demonteras för att kunna smörjas tillfredsställande. Smörj även fjädern så att den inte gnisslar mot fjäderhusets insida.